

Hæc descriptio facta à Luca, per quinq; pentadecadas procedit: in pentadecade autẽ septenariũ octonariũ continet, illiq; supereminet, ut ueteri legi noua. nam si septenario octonarium adieceris, pentadecas exurget. Hoc interest, quod primum in ordine & ultimum numeris non continentur, sed omnem præcedunt numerum & sequuntur, omniumq; principium sunt et finis, ut in prima patet descriptione. Et cum in quadrangulo hæc genealogia describitur, uides quomodo principium iungitur suo finis: & quo pacto IESVS & Adam deo sunt ortu proximi. IESVS natura, Adam creatione: uterq; à deo proximè, sed IESVS maximè: ille obliquè, hic rectè: ille temporaliter, hic æternaliter: ille è nulla substãtia, hic è dei substãtia. Uterq; dei, sed IESVS, qui & CHRISTVS, sic dei, qd' etiã deus: Adã sic dei, quod ex se nihil: & quicquid est, nõ sui, sed dei est: si quid aut sui est & nõ dei, peccatũ est & nihil. CHRISTVS oia est in ueritate, Adam omnia in similitudine. CHRISTVS oia creat, omnia potest, & nihil non potest: Adam nihil creat, & peccare potest: sed id posse non est posse, sed à potentia deficere & nihil posse. Et ita ex opposito respondent CHRISTVS qui est secũdus Adã, & Adam qui est primus Adam: sicut ueritas & uestigium, artifex & opificium, lux et umbra. omnis enim homo, umbra: solus CHRISTVS lux, qui ima summis uniuert, & in quo uno omnis exaltata est creatura, generationũ seriẽ, quæ à deo patre sine initio, sumit initium, in deum patrem reducẽs. Cui per ipsum in spiritu sancto sit honor, deus, & imperium, in omnia secula seculorum, Amen.

CAPVT QVARTVM.

IESVS autem plenus spiritu sancto, egressus est à Iordane, 46
& agebatur in spiritu in deserto diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducauit in diebus illis, & consummatis illis, esuriit. Dixit autem illi diabolus: Si filius dei es, dic lapidi huic, ut panis fiat. Et respondit ad illum IESVS: Scriptum est, quia non in pane solo uiuit homo, sed in omni uerbo dei. Et duxit illum diabolus, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis, & ait illi: Tibi dabo potestatem hanc uniuersam, & gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, & cui uolo do illa: tu ergo procidens, si adoraueris coram me, erunt tua omnia. Et respõdens IESVS, dixit illi: Scriptum est, Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruiens. Et duxit illum in Hierusalem, & statuit eum super pinnam templi, & dixit illi: Si filius dei es, mitte te hinc deorsum. Scriptum est enim, quod angelis suis mandauit de te, ut conseruent te: & quia in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidẽ pedẽ tuũ. Et respondens IESVS, ait illi: Dictũ est, Non tentabis dominũ deũ tuũ. Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usq; ad tẽpus. ¶ Et regressus est IESVS in uirtute spiritus in Galilæam, & fama exiit per uniuersam regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorũ, & magnificabatur ab oĩbus. Et uenit Nazareth ubi erat nutritus, & intrauit secundũ consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere. Et traditus est illi liber Esaiæ prophetæ. Et ut reuoluit librũ, inuenit locum ubi scriptum erat: Spiritus domini super me, propter quod unxit

me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare ca-
 ptiuis remissionem, & cæcis uisum: dimittere cōtractos in remissionem, præ-
 dicare annum domini acceptum, & diem retributionis. Et cum plicuisset li- 25
 brum, reddidit ministro & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant inten-
 dentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos, quia hodie impleta est hæc scri-
 ptura in auribus uestris. Et omnes testimonium illi dabant, & mirabātur in
 uerbis gratiæ, quæ procedebāt de ore ipsius, & dicebant: Nōne hic est fili-
 48 us Ioseph? ¶ Et ait illis: Vtiq; dicetis mihi hāc similitudinem: Medice, cura 30
 te ipsum. Quanta audiuius facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.
 Ait autē: Amen dico uobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.
 In ueritate dico uobis, multæ uiduæ erāt in diebus Heliæ in Israël, quando
 clausum est cœlum annis tribus & mensibus sex, cum facta esset fames ma-
 gna in omni terra, & ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sarepta Si 35
 doniæ, ad mulierem uiduam. Et multi leprosi erant in Israël sub Helisæo
 propheta, & nemo eorum mūdatus est nisi Naaman Syrus. Et repleti sunt
 omnes in synagoga, ira, hæc audientes. Et surrexerunt, & eiecerunt illum ex-
 tra ciuitatem, & duxerunt illū usq; ad supercilium montis, super quē ciuitas
 illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum. Ipse autem transiens per me- 40
 49 dium illorū, ibat. ¶ Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galiliæ, ibiq;
 docebat illos sabbatis. Et stupebant in doctrina eius, quia in potestate erat
 sermo ipsius. Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundū, &
 exclamauit uoce magna, dicens: Sine, quid nobis & tibi IESU Nazarene?
 Venisti perdere nos? Scio te quia sis sanctus dei. Et increpauit illū IESUS, 45
 dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et cum proiecisset illum dæmoniū in me-
 dium, exiit ab illo, nihilq; illum nocuit. Et factus est pavor in omnibus, &
 colloquebantur adinuicem, dicentes: Quod est hoc uerbum, quia in pote-
 state & uirtute imperat immūdis spiritibus, & exeūt? Et diuulgabatur fama
 50 de illo in omnem locum regionis. ¶ Surgens autem IESUS de synagoga, 50
 introiuit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur magnis fe-
 bribus, & rogauerunt illum pro ea. Et stans super illam imperauit febrī, &
 dimisit illam. Et continuò surgens ministrabat illis. Cum autem sol occidif-
 set, omnes qui habebant infirmos uariis languoribus, ducebāt illos ad eū.
 At ille singulis manus imponens, curabat eos. Exibant autem dæmonia à 55
 multis clamantia & dicentia, quia tu es filius dei. Et increpans, non sinebat
 51 ea loqui: quia sciebant ipsum esse CHRISTVM. ¶ Facta autem die, egres-
 sus ibat in desertum locum, & turbæ requirebant eum, & uenerūt usque ad
 ipsum, & detinebāt illum ne discederet ab eis. Quibus ille ait: Quia & aliis
 ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei, quia ideo missus sum. Et 60
 erat prædicans in synagogis Galiliæ.

ANNOTATIONES BREVES XLI. CIRCA LITERAM CA. IIII.

1	egressus est ὑπέβη εἰς	13	mandauit ἐνελάττω		θάρτου spiritū daemōnij im
	regressus est		futurum.	44	Sine. (mūdi
2	in deserto εἰς τὴν ἔρημον	14	& - quia		ἔα
	in desertum	18	regionē τῆς περιχώρου		Eia,
4	illis * ὕστερον postea		finitimam regionem	45	Age
6	IESVS: * λέγων dicēs,		& infra.		quia sis
6	uiuīt ζήσεται	19	magnificabatur δοξαζόμενος	46	quis es
	futurum.		glorificabatur		illum
7	duxit ἀναγαγών	20	sabbati τῶν σαββάτων	47	illi
	subduxit		plurale.		in omnibus:
7	diabolus * εἰς ὄρος ὑψηλόν	21	legere. ut legeret.	48	ἐπὶ πάντα
	in montem excelsum,		& ita de infinitiuis se		super omnes
8	in momento ἐπιγίγνη	21	ut reuoluit (quētibus ἀναψύξαι	51	Quod est hoc uerbū
	in puncto		ut explicuit		τίς ὁ λόγος οὗτος
8	ait illi * ὁ διάβολος	24	uisum: ἀνέλεψιμ	52	Quis sermo hic
	diabolus,	24	in remissionē, ἐπαρέσει		magnis febribus:
	calumniator.		in remissione	52	πυρετῶ μεγάλῃ
9	illa. αὐτήμ	25	accepit, - & diē retributionis.	53	singularia.
	illam		quæ procedebant τῆς ἐκπορευομένων		super
10	erunt tua omnia, ἐσάσου πάντα	29	utique πάντως	54	ἐπάνω
	erit tua omnis	30	Omnino		supra
10	dixit illi. * ὑπάσει ὀπίσω μου σατανά	33	in ueritate * & autem ἐν ἀλήθειᾳ	56	imperauit
11	seruies λατρεύσεις	36	Sidoniae, τῆς σιδωνος		in crepauit
13	te σεαυτὸν		Sidonis	60	cum occidisset, ἀνόντες
	teipsum	43	daemōniū immūdum: πνεῦμα δαμονίου ἄκα		cum occideres
					qui
					ὅσοι
					quotquot
					tues
					* ὁ χριστός
					CHRISTVS
					Ideo
					εἰς τὸ
					ad hoc

COMMENTARIVS IN CAPVT QVARTVM.

Redit genealogia saluatoris: prosequitur Lucas quadragenariū domini
 in deserto ieiunium, ac tentationem eius, dicēs. **I**ESVS autem plenus 46
 spiritu sancto egressus est à Iordane, & agebatur in spiritu ī deserto, die
 bus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil māducauit in diebus
 illis. Et consummatis illis, efuriit. Dixit autem illi diabolus: Si filius dei
 es, dic lapidi huic ut panis fiat. Et respondit ad illum IESVS: Scriptum est, quia non in
 pane solo uiuīt homo, sed in omni uerbo dei. Et duxit illum diabolus, & ostēdit
 ei omnia regna orbis terræ in momento temporis, & ait illi: Tibi dabo potestatem

» hanc uniuersam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt, & cui uolo do illa. Tu ergo
 » go procidens si adoraueris coram me, erunt tua omnia. Et respondens IESVS, dixit illi:
 » li: Scriptum est: Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Et duxit illum in Hierusalem,
 » rusalem, & statuit eum super pinnam templi, & dixit illi: Si filius dei es, mitte te hinc deorsum.
 » orsum. Scriptum est enim, quod angelis suis mandauit de te, ut conseruēt te, & quia
 » in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidē pedem tuum. Et respondens IESVS
 » ait illi: Dictum est, Non tentabis dominum deum tuum. Et consummata omni tentatione,
 » diabolus recessit ab illo usque ad tempus. ¶ Quid est, Agebatur in spiritu in deserto diebus
 » quadraginta, nisi ductus à spiritu in desertum, cōuersabatur ibi quadraginta diebus: Et à quo spiritu:
 » Ab eo profecto, quo plenus erat cum recessit à Iordane, suscepto pro in Iordane baptismo: non Ioannis in aqua solum, sed etiam suo in spiritu sancto. Et
 » tentabatur à diabolo, non quadraginta illis diebus, sed posteaquam illis exactis egerat. Et ille ter
 » tentauit dominum, & toties uictus est: deinde recessit ab eo. Et has tentationes & uictorias
 » domini ponit Matthæus capite quarto, numero 25, & duobus sequentibus. Hoc tamen interest,
 » quod in recentioribus codicibus Latinis & Græcis, secundæ & tertiæ tentationis immutatur ordo:
 » & quod ex Matthæo, recessit malignus non ferens domini increpationem, Vade post me satana. At hic animaduertendum est, in
 » uetustis codicibus Latinis, eundem tentationum ordinem in Luca, & in Matthæo seruari. Quod uidere licet
 » in uetusto quodam codice, cœnobij diui Germani Pratenlis ad muros Parisienses siti, & plerisque alijs
 » eorum locorum, in quibus cariosa, & uetustate penè consumpta adseruantur uolumina. Sed & sic
 » esse, & ita Lucam scripsisse, peruersissimè est. Nam cum diabolus recessit à CHRISTO, non dimisit eum Hierosolymis super
 » pinnam templi. Quid enim opus fuisset uirtute spiritus, ut inde rediret in Galilæam: Adde quod
 » Marcus dicit, tentatione facta, & effugato diabolo, dominum relictum fuisse cum bestijs terræ,
 » & angelos ei ministrasse. Non ergo recessit diabolus, eo Hierosolymis relicto. Cæterum post
 » secundam tentationem apud Græcos, qua procidente domino diabolus adorari uoluit, ponitur hæc
 » increpatione, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανα, id est: Abi post me satana: quod perinde est ac,
 » Abscede, noli ultra coram me stare satana. Quibus uerbis factum est diabolo imperium
 » abeundi, & proditus est quisnam esset, nimirum diabolus & satanas, qui uolebat deus
 » uideri, & adorari etiā à deo. Ergo proditus, non ulterius tentauit, neque imperium abeundi
 » differre potuit. Abijt igitur tunc, & reliquit dominum in monte illo excelso. Est ergo mutatus
 » ordo, ubi post abitionis iussione inducitur rursus tentans, qui & restituendus est ad uerum ordinem,
 » ordini Matthæi conspirantem. quem arbitror antiqua & uera exemplaria, tum Græca, tum Latina
 » habuisse. Cætera in utroque Euangelista consimilem fortiuntur intelligentiam. Et quid est quod
 » ait Lucas: Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usque ad tempus: Vocabulum
 » καὶ ἄρτι, quo hic utitur, tempus & opportunitatem designat. Perinde igitur est, ac si dixisset: Recessit
 » ab illo usque ad tempus opportunum, usque ad opportunitatem. Recessit igitur, nunquam ad
 » tentandum rediturus, si ipsi à deo nulla postea data sit opportunitas, aut occasio. Mox subdit
 » Lucas regressum domini, uirtute spiritus in Galilæam, dicens. ¶ Et regressus est IESVS in uirtute
 » spiritus in Galilæam: & fama exijt per uniuersam regionem de illo. Et ipse docebat in
 » synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus. Et uenit Nazareth, ubi erat nutritus: & intrauit
 » secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere. Et traditus est
 » illi liber Esaiæ propheta. Et ut reuoluit librum, inuenit locum ubi scriptum erat: Spiritus
 » domini super me: propter quod unxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare
 » contritos corde, prædicare captiuis remissionem, & cæcis uisum, dimittere cōfractos in
 » remissionem, prædicare annum domini acceptum, & diem retributionis. Et cum plicuisset librum,
 » reddidit ministro, & sedit. Et omnium

Et omnium in synagoga oculi erāt intendētes in eum. Cœpit autē dicere ad illos: quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus uestris. Et omnes testimonium illi dabant, & mirabantur in uerbis gratiæ, quæ procedebāt de ore ipsius, & dicebāt: Nōne hic est filius Ioseph? ¶ Regressus est ex mōte illo, ubi cū feris relictus fuerat dominus, dei filius, uirginis filius, & rex & dominus omnium, profligato diabolo, in uirtute sui spiritus, cuius & uirtute fuerat in desertum abductus. Et post resurrectionē eius Philippus sic uirtute spiritus eunucho Candacis reginæ baptizato, sublatus & depositus in Azotū legitur. Et in Galilæam reuersus, docebat in synagogis Galilæorum. & magnificabatur, magnipēdebatur, & plurimi fiebat doctrina eius ab omnibus, in ijs scilicet locis, in quibus neque ipse notus fuerat, neque parentes eius. Ast ubi uēnit in ciuitatem Nazareth, secus euēnit, ubi ipse & parentes eius noti putabantur, ubi lacte uirgineo post præsentationem suam in templo, fuerat aliquanto tempore ad lactatus, & à regressu eius ex Aegypto usq; ad annum fermē tricesimum educatus. Igitur intrauit secundum consuetudinem suam die sabbati Nazarenorū synagogam, secundum consuetudinem suam inquam, & ut mos illi erat: quia licet supra legem esset, legis tamen obseruator erat: sed ad spiritum, nō ad pharisæacæ cæcitatē superstitionē. In synagoga autē ad diei significationem, surgere solebat aliquis: & accepto libro, qui pro tempore offerebatur à ministro synagogæ ad id officij deputato, sacram aliquam lectionem populo auditioni attento, explicabat. Tunc è medio surrexit dominus, ut ipse id faceret. Cui à ministro oblatum est uolumen Esaiæ prophetæ: & aperto libro, non fortuito, sed ultro, ut ipse uoluit apud quem nihil est fortuitum, occurrit locus iste capituli sexagesimiprimi, ubi sic nunc legimus: Spiritus domini super me, eo quod unxerit me: ad annunciandū mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarē captiuis indulgētiā, & clausis apertionē: ut prædicarē annū placabilē domino, & diē ultionis deo nostro: ut cōsolarer oēs lugētes, ut ponerē fortitudinē lugentibus Sion: & darē eis coronā pro cinere, oleū gaudij pro luctu, palliū laudis pro spiritu mœroris. Hæc prophetia, quæ primū domino occurrerat legēda, de ipso erat. Quod & ipse cum in synagoga omnium oculi in ipsum intēti essent, aperuit: ut illi suū agnoscerent saluatorem. Nam ex hoc quod dixit, Spiritus domini super me, propter quod unxit me: intelligere debebant eum esse Mesiam, spiritu sancto, non terreno oleo unctum. Ex hoc, euangelizare pauperibus, id est māfuetis & humilibus corde misit me, doctrinam eius non esse humanam, sed diuinam. Ex hoc, sanare contritos corde, & reliquis particulis, eum esse qui iustificat, qui peccata remittit, qui ignorantia obcæcatos illuminat ad fidem, qui à maligno captiuis præstat solutionem, qui prædicat tempus gratiæ deo acceptum, & tempus ultionis ijs, qui hanc salutem neglexerint superuenturum. Sed miseri, qui cum omnes testimonium illi darēt, id est doctrinæ eius mirabili: & mirarentur in uerbis gratiæ, quæ procedebant de ore eius: scandalizabantur in hoc, quod putabant se eum, & parentes eius nosse, & dicebāt: Nōne hic est filius Ioseph? At non erat, ut putabant: sed erat natura filius dei, quod nesciebant. Putabant filium MARIAE, & erat: sed nō erat, ut putabant: nam intacta erat & uirgo, quod nesciebant. Quare neq; patrē, neq; matrē, neq; fratres, neq; sorores eius cognoscebant, ut putabāt: sed temeritas sui iudicij exclusit eos à Mesia cognitione, & à cognitione filij dei. Quo docemur, in ijs præcipue quæ dei sunt, secundū carnē iudicandū nō esse. Et quædam eorū, quæ hic posita sunt, tangere uidetur Matthæus cap. tertio decimo, numero 140. & Marcus cap. sexto, numero 28. Quid autē illis ob temerarium carnis iudicium scandalizatis, non bene sentiētibus de doctrina cœlesti, neq; eam, quam par erat, fidem habētibus, responderit dominus, subdit Lucas, dicens. ¶ Et ait illis: Vtiq; dicetis mihi hanc similitudinē: Medice cura teipsum. Quanta audiuimus facta in

Act. 8.

Esa. 61.

48

» Capharnaum, fac & hic in patria tua. Ait autem: Amē dico uobis, quia nemo prophe-
 » ta acceptus est in patria sua. In ueritate dico uobis, multae uiduæ erant in diebus Eliæ
 » in Israël, quando clausum est cœlum annis tribus, & mēsisibus sex, cū facta esset fames
 » magna in omni terra: & ad nullam illarum missus est Eliās, nisi in Sarepta Sidoniæ ad
 » mulierem uiduam. Et multi leprosi erant in Israël sub Eliſæo propheta: & nemo eorū
 » mūdatus est, nisi Naaman Syrus. Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audien-
 » tes. Et surrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illū usq; ad superci-
 » lium montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, ut præcipitarēt eum. Ipse au-
 » tem trāsſiens per medium illorum, ibat. ¶ Non approbat præcedētia Nazarenorum
 uerba, sed potius reprobat, cū adijcit quæ ultra possent dicere. Possētis (inquit) omni-
 no mihi dicere: Medice cura teipsum. Fac & hic signa ī patria tua, quæ te audiui-
 mus fecisse Capharnaum. Quibus uerbis innuit eos, quod signa & uirtutes stupēdas non
 faceret ibi, quales audierāt ipsum multas fecisse Capharnaum, infirmitati ipsius adscri-
 bere, & non suæ incredulitati, propter quam talia ibi signa nō faciebat. Ideo ipsos cō-
 muni adagio, nimirum quod nemo est propheta in patria sua, obnoxios esse dicit. Et
 quare propheta, quamuis reuera propheta sit, non reputatur propheta in patria sua:
 Profecto ob temerarium ac carnale iudiciū. Nam quia parentes norūt educationem,
 quibus studijs innutritus sit, & iter quos uersatus: ideo stolidi, sic de illo ut de se & cæ-
 teris iudicant, quasi nō sit dei, quem uoluerit sapientia donare, aut prophetia, uel alijs
 gratijs illustrare. Et hæc est una & uera causa, cur qui gratias dei habent, non pro sua,
 sed sola dei uoluntate, minus possint inter notos quàm ignotos: quia noti adeo stolidi
 & temerarij iudicij esse solent, nisi non carne, sed spiritu ambulent: ut nō iudicēt alia
 aut esse, aut esse posse, quàm quæ uiderint, aut agnouerint: deus autem inuisibiliter &
 repente suas gratias in cæteris operatur, qui super omnes in CHRISTO, non per do-
 num aduentitiū, sed per essentiam operatus est. Et hac de causa spiritus dei, qui suas
 gratias nō uult esse irritas, potius ad externos & ignotos huiusmodi cœlestia dona pos-
 sidentes mittit, quàm ad internos & notos. Quod exemplo Eliæ habitatoris Carme-
 li, & Naaman Syri, ostēdit dominus. Quorum hic ignotus, uēnit ad Eliſæū ignotum
 fide ductus, ut à lepra curaretur, ad quem nullus leprosus in Iudæa, aut Galilæa ibat,
 ut à lepra curaretur: quia ea fide (quam alienigena habebat) destitutus. Ille uero mis-
 sus est tēpore famis ad mulierem Sareptanam, quæ in Sarepta ciuitate Sidonis, pro-
 cul habitabat ab omni cognatione Eliæ: hæc autem uerbis illius credula fuit, & fecit
 quæcunq; sibi Eliās facienda imperauit: cui inter notos non fuisset similis. Harum hi-
 storiarum altera quæ est Eliæ, nota est ex tertij Regū cap. septimodecimo: altera quæ
 est Naaman Syri, ex quarti Regum cap. quinto. Sed cum dominus, illorum increduli-
 tatem, & aliorū erga notos, per quos nihilominus diuinum operaretur munus, taxa-
 ret: ipsi reprehensionem indigne ferentes, & ita perciti, neq; dei, neq; sabbati ratione
 uilla habita, deduxerunt eum extra synagogam, ut è supercilio montis super quē urbs
 Nazareth fundata erat, præcipitē dederēt: sed ipsis (quāquā implēdi male cōcepti uo-
 ti desyderio flagrarēt) tanq; statuis sine sensu ac motu utrinq; manētibus, ut uoluit do-
 minus, per medium illorum transijt, & profectus est libere quocūq; uoluit. Et hoc fe-
 cit illis signum, quod maxime decebat incredulos, qui stupidi, & omni potentia priua-
 ti, uisuri sunt felices ad beata regna migrare: se autem ipsos ad tormēta deferi. Illos era-
 go deseruit dominus tanquam indignos, & profectus est Capharnaum, dicente Lu-
 ca. ¶ Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ, ibiq; docebat illos sabbatis. Et
 » stupebant in doctrina eius: quia in potestate erat sermo ipsius. Et in synagoga erat ho-
 » mo habens dæmonium immundum, & exclamauit uoce magna, dicens: Sine, Quid
 » nobis & tibi IESV Nazarene: Venisti perdere nos: Scio te qui sis sanctus dei. Et in-
 » crepauit illud IESVS, dicens: Obmutescē, & exi ab eo. Et cum proiecisset illum dæ-
 monium

monium in medium, exijt ab illo, nihilq; illum nocuit: & factus est pavor in omnibus,
 & colloquebantur adinuicem, dicentes: Quid est hoc uerbū: quia in potestate & uir-
 tute imperat immundis spiritibus, & exeunt. Et diuulgabatur fama de illo in omnem
 locum regionis. ¶ Capharnaum, urbs est maritima ad latus orientale maris Tiberia-
 dis, in loco humili & depresso sita. Nazareth autem in montibus, & ad septētrionem
 paulo orientior. Et ideo ex eo loco abeuntibus ad mare, descendendum est. Illic do-
 cebat dominus sabbatis in synagogis, & stupebant in doctrina eius: quia in potestate
 erat sermo ipsius. Sed cur in potestate erat sermo ipsius? Quia sic potens erat ser-
 mo ipsius, ut ipse solo uerbo morbos curaret, & dæmonia eiiceret: immo quicquid iu-
 beret & imperaret, fieret. Et in tali potestate erat doctrina eius, qualem nunquam in
 alio quopiam docente agnouerant. Quam etiam dominus manifestauit, eiecto spiritu
 immundo, supplice & diuinitatem ipsius attestante. Similia ijs quæ hic tractat Lucas,
 habet Marcus cap. primo, numero 8. Hoc tamen interesse uideri possit, quod Marcus
 ponit dæmonium discerpisse hominem, Lucas eum in mediū proiecisse. At idem est:
 nam dæmonia, quos obsident, in terram prosternunt, & uehementer illidunt discer-
 puntq; quod & fecit hic dæmon: illū tamen nihil lædere potuit, neq; læsionis uestigi-
 um ullum in eo relinquere, sic domini operante uirtute. Deinde ponit Lucas signum,
 quod fecit dominus in focu Petri, dicēs. ¶ Surgens autem IESVS de synagoga, in-
 troiuit in domū Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & ro- 50
 gauerunt illum pro ea. Et stans super illam, imperauit febrī, & dimisit illam: & conti-
 nuō surgens ministrabat illis. Cum autem sol occidisset, omnes qui habebāt infirmos
 uarijs languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens, curabat
 eos. Exhibant autem dæmonia à multis, clamantia & dicētia: quia tu es filius dei. Et in-
 crepans, non sinebat ea loqui: quia sciebant ipsum esse CHRISTVM. ¶ Quid est, Et
 stans super illam imperauit febrī, & dimisit illā: nisi quod dominus erectus supra eam,
 quæ lecto ualeudinaria decumbebat, præcepit febrī, & cōtinuō febris reliquit illam.
 Sed & manu eam tetigit ex Matthæi cap. octauo, numero 74. Et quis dubitat, incre-
 patione imperiosa febre abijisse, & domini attactū repente omnes corporis uires in-
 staurasse, non medicorum more, aut naturæ, quæ sensim uires reparat: Sed & de uale-
 tudinarijs, quos impositione manuum dominus sanabat: & de dæmonibus, quos uer-
 bo eiiciebat, meminit Matthæus i prædicti cap. numero 78. Addit autē Lucas, quod
 dæmonia clamabant dominum esse filium dei. At quia non erat illorum id enunciare:
 increpata tacebant, & abire cogebantur. Consimilē sententiā habet Marc. cap. tertio,
 numero 16. At erumpente die, profectus est dominus in desertū locum, ut subdit Lu-
 cas, dicens. ¶ Facta autem die, egressus ibat in desertum locum, & turbæ requirebāt 51
 eum: & uenerunt usq; ad ipsum, & detinebant illum ne discederet ab eis. Quibus ille
 ait: Quia & alijs ciuitatibus oportet me euāgelizare regnū dei, quia ideo missus sum.
 Et erat prædicans in synagogis Galilææ. ¶ Id γενομένης δὲ ἡμέρας, hunc sensum præ-
 tendit, Cum autem fieret dies: aut hunc, Facta autē die, Verum ille huic loco accom-
 modatior uidetur. Nam ut diffugeret turbarum tumultum, ibat in desertum locum,
 quod multitudinem latere uolebat. at si factō die egressus fuisset, minime latuisset. Pri-
 mo ergo diluculo, & quamprimum erumpere cœpit dies, profectus uidetur in deser-
 tū locū, & sic diffugisse turbarū tumultū: quod etiā apertius Marcus cap. primo, nu-
 mero 9, indicat, ubi ait: Et diluculo ualde surgens, egressus abiit in desertū locum, ibiq;
 orabat. Et profectus est eū Simon, & qui cum illo erant. Diffugit, ut dictum est, tur-
 barū impetū, uerū nequaquā omnīū: nam quæ ualidiores erant, & uerbi audiendi de-
 syderio ardebāt, ipsum secutæ sunt. Quibus uerbum dei adeo dulce & humanū erat,
 ut à deserto discedere nollent, sed omni conamine secum detinere dominū studerent.
 Verum eum implere oportebat officiū ad quod missus erat. Missus autē erat, quod su-

pra uisum est, ut pauperibus euangelizaret, ut sanaret contritos corde, ut prædicaret captiuis remissionem, & cæcis uisum, ut emitteret contractos in remissione, ut prædicaret annum domini acceptum & diem retributionis. & hac ratione dimissis in sua loca turbis, profectus est ad alias ciuitates Galilææ, quas non uisitauerat: & earum synagogas ingressus, euangelizabat regnum dei. Vnde satis constat, dominum, ut nimias populorum turbas declinat, & in deserto à ualidis, & feruentibus requiri uult, quos contemplationis dulcedine pascat: ita & congregationes ad dei cultum in urbibus & pagis congregatas, quas olim synagogas uocabant, nunc ecclesias, etiam uisitare. Si ergo eum inuenire uolumus, maxime in spiritu ocio: diffugiamus confusionem multitudinum propter ipsum solum, & eum si ualidi sumus, si feruentes, & charitate consummati, in solitudinibus requiramus. Quod si nos detineant urbes, congregationes sanctorum ne deseramus: ut ipse aut hic, aut illic nos pascere dignetur doctrina uitæ æternæ, quod est euangelium regni dei: ad quod docendum homines in salutem perpetuam, de coelo descendit ipse, qui est æterni patris filius, illuminator, redemptor que mundi. Per quem misericordiarum pater, qui tot seculis manserat ignotus, cognitus est, ut laudetur ab omni generatione, & præterita, & futura. Illi ergo & honor, & gloria, & gratiarum actio per dominum nostrum, in spiritu sancto, in omnia seculorum secula. Amen.

C A P V T Q V I N T V M.

52

Actum est autem cum turbæ irruerent in eum, ut audirét uerbum dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth. Et uidit duas naues stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant, & lauabant retia. Ascendens autem in unam nauim quæ erat Simonis, rogauit eum à terra reducere pusillum. 5
Et sedens docebat de nauicula turbas. Vt cessauit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia uestra in capturam. Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus, in uerbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc fecissent, concluderunt pisciū multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum. Et annuerūt sociis, 10 qui erant in alia naui, ut uenirent & adiuuarent eos. Et uenerūt, & impleuerunt ambas nauiculas, ita ut penè mergerentur. Quod cum uideret Simon Petrus, procidit ad genua IESU, dicens: Exi à me domine, quia homo peccator sum. Stupor enim circudederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant. Similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant socii Simonis. Et ait ad Simonem IESVS: Noli timere, ex hoc iam homines eris capiens. Et subductis ad terram nauibus, relictis omnibus secuti sunt eum. 15 ¶ Et factum est cum esset in una ciuitatum, & ecce uir plenus lepra, & uidens IESVM, & procidens in faciem suam, rogauit eum, dicens: Domine si uis, potes me mundare. Et extendens manū, 20 tetigit eum, dicens: Volo, Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi, ut nemini diceret: sed uade ostēde te sacerdoti, & offer pro emundatione tua, sicut præcepit Moyses in testimonium illis. Perambulabat autem magis sermo de illo, & conueniebant turbæ multæ, ut audirét, & curarentur